

Branko Petrović

Brisani prostor i poetika izumljenih gradova

*"Preostaje izbor između
darežljivosti, istorije, Boga ili mača"*
Albert Kami

Brisani prostor

Globalno Selo Maršala Mekluana izrasta, ili je već izraslo, u Globalni Metropolis. Naravno, niko još nije sasvim siguran da li će temelji Sela uspjeti da izdrže nove, komplikovanije, konstrukcije Metropolisa. Kao i u svakoj ljudskoj naseobini oni bogatiji uspevaju da svoje temelje, pa i čitavu zgradu, opreme tehnološkim telohraniteljima koji ih za uzvrat čuvaju od malih napasnika iz jeftinih predgrađa Metropolisa. U nedostatku jasno definisanih htenja i namera Globalni Metropolis se lagano deli na predgrađa u kojima je permanentnost horizontalne stratifikacije strategija budućnosti na kojoj će se izgraditi čitav jedan Virtualni Kontinent. Takva ljudska naseobina biće određujuća u granicama tehnološke infrastrukture kao tehničke mogućnosti komunikacije i jezika kao organskog nukleusa evolucije novih Virtualnih Nacija. I, sa njima povezanih, kultura. Pred nama je novi vek i novi kontinent u kojem počinje da se odigrava proces Virtuelne Istorije koja iziskuje, definišući se, nove heroje, mitove, priče, religije, revolucije, ratove i imperije. Naseljavanje Virtualnog Kontinenta je uzimanje od jedne specifične datosti koja u svojim krajnjim granicama zavisi od mogućnosti nastanjenosti kao i od mogućnosti da se nastanjeno odbrani i ne asimilira u "veliku kulturu" Imperije. Na Virtualnom Kontinentu mali narodi biće getoizirani i, verovatno, bez pristupa istoriji. Novi Bog biće istorija.

Sva ta događanja i potresi u procesu nastajanja novog, Virtualnog, kontinenti šalju uzbuđujuće, često zbunjujuće, talase i poruke menjajući esencijalno ljudsko prebivalište - jezik. 1957. godine Martin Hajdeger zapisuje ove reči upozorenja: "U međuvremenu, impresija je još uvek da je čovek gospodar jezičke mašine (kompjuterska obrada teksta). Međutim, istina je možda posve drugačija i lako se može desiti da mašina počne sama da barata jezikom prodirući u suštinu ljudskog bića".

S obzirom da se kao pojedinci, ljudska bića, narod, nacija ostvarujemo kroz srpski jezik logično se nameće pitanje gde ćemo i kako obitavati u dvadeset i prvom veku. Kako se kroz jezik odnosimo prema svetu, prema samima sebi i, na kraju, prema realnosti, Virtualnoj realnosti, tako je od suštinskog značaja da se u vremenu Virtuelne kolonizacije pripremimo za useljavanje prostora nastajućeg Virtualnog kontinenta ne upadajući u zamku pukog ubrzavanja obrade teksta, mekdoldanizacije jezika.

Gore Vidal, pred zaslepljenim Infomanijacima, maše transparentom: "Obrada teksta uništava literaturu." U vremenu unapred pripremljenih jela, pića, ideja i genetski unapređenih ovaca, paradajza i miševa nameće se pitanje do koje mere se jezik impregnira tehnologizirajućom stvarnošću. U prostoru ljudske unutrašnjosti u kojem se misao i realnost susreću u jeziku dolazi do reorganizacije i, mogućeg, stvaranja monstuma supersoničnog jezika. Sve brža obrada teksta i, u interkontekstualnom obliku, promena ljudske okoline otvara problem raznih manipulacija na više mogućih nivoa, kako u realnosti tako i u Virtualnoj realnosti. Čitav koncept "Brže je bolje & Više je bolje" urušava fundamentalna načela ljudske misli koja se, kroz novu infrastrukturnu virtualizaciju, kreće supersoničnom brzinom bez prirodnog trenja i refleksije.

Jezik kao prostor susretanja realnosti i misli suprotstavlja se mikroprocesoru, prostoru u kojem se susreću virtualna realnost i kompjuterski program. Manipulacijom kompjuterskog programa manipuliše se virtualno prebivalište čoveka koje za uzvrat, kroz proces promišljanja, menja oba lica humane realnosti, unutrašnje i spoljašnje. Najnovija dostignuća iz oblasti programskih jezika

otvaraju nebrojane mogućnosti interaktivnog prebivanja u VR-u (Virtualna realnost) dok se sa druge strane nameće problem manipulacije. Na primeru najnovijeg jezika Activex koji je produkt Microsoft korporacije sasvim se jasno vidi jedna od opasnosti dvadeset prvog veka. Virtualnog veka. Naime, ovaj kompjuterski program ima uvećane mogućnosti kontrole korisnikovog kompjutera, mesta kroz koje korisnik obitava u Virtualnoj Realnosti. Ova činjenica dovoljna je da se i najveći entuzijast digitalne stvarnosti zapita o pitanjima demokratije i prava na otpor pred slikom jednog zastrašujućeg sveta orvelovske organizacije moći. Proces iskustvenog, koje se bar za sada primarno ostvaruje kroz jezik, podložan je manipulaciji i svakolikim iluzijama koje za uzvrat mogu političko podsvesno poistovetiti sa digitalnim podsvesnim i u tom poistovećenju otvoriti neviđene mogućnosti za stvaranja novih diktatura unutar Virtualne Stvarnosti. Na nivou prenošenja informacije, komunikacije, već danas se susrećemo sa raznim moralnim filterima koju, iako u nekim slučajevima služe opravdanim ciljevima, mogu da postanu veoma opasno oružje u rukama monopolitičkih struktura digitalne diktature. Kako je Virtualna Stvarnost neraskidivo vezana sa pojavnošću izvan digitalnih mreža tako je od bitne važnosti da nivo slobode, prava na pobunu (odbijanje) i prava na izražavanje, u obe pojavnosti bude na istom nivou bez pokušaja da se manipulacijom jedne uspostavi totalna kontrola nad drugom. Dakle za dvadeset i prvi vek da bude milenijum slobode važno će biti kako se organizujemo u Virtualnoj Realnosti kao i u odnosu na nju.

Sva je verovatnoća da se trenutno nalazimo na brisanom prostoru između modema kao vozila do Virtualnog sveta i literature kao definišućeg faktora unutrašnjeg prebivališta čoveka. Na tom uskom brisanom prostoru između dve realnosti odigrava se evolucija u kojoj se prelazni period iz literarnog jezika u virtualni jezik odigrava u disparitetu mesta i vremena. To, real- virtualno međuvreme predstavlja nukleus iz kojeg će evoluirati jezik dvadeset i prvog veka; jezik kojim će se na kraju organizovati virtualno podsvesno. Naravno, neki teoretičari priložiće argument o smrti biblioteke naviranjem hiperteksta i mogućnost digitalnog pretraživanja teksta i značenja. Uzimajući sve to u obzir konačni ishod zavisioće od nas i odgovora na pitanje hoćemo li pristati na obitavanje u bestesnom prostoru Virtualnog teksta ili ćemo ono esencijalno, ljudsko, i dalje pronalaziti u gravitacionom iskustvu misli, izumljavanja i prostora promišljenosti.

Živeći u dijaspori (Pert; Australija) ja sam osuđen da bar po pola sata na dan obitavam u virtualnoj Realnosti posećujući razne elektronske novine i izdanja u domovini, Jugoslaviji, Srbiji. Brzina kojom se jezik kreće kroz digitalnu mrežu ne dozvoljava tako potrebnu refleksiju i izmicanje banalnom. Disparitet između brzine kojom je moguće komunicirati na internacionalnoj kompjuterskoj mreži i procesa ljudskog promišljanja stvara novi fenomen - "virtualno proklizavanje misli".

Nakon buđenja iz informacijskog transa i nekoliko sati oporavljanja hvatam se za knjigu na maternjem jeziku i vraćam svoju, iščašenu promišljenost, u balans. Literatura kao prirodno stanje čovekove misli sukobljava se sa tehnološkim stanjem te iste misli u Virtualnoj Realnosti.

Obitavajući u tom brisanom prostoru gde je na jednoj strani srpski jezik kao suština a na drugoj Virtualna Realnost kao najbrži put do domovine ne mogu a da se ne zapitam gde nam je mesto na Virtualnom kontinentu dok posmatramo odlazak jednog milenijuma punog straha i zla a u iščekivanju novoga koji će nam omogućiti nešto do sada neviđeno, uvežbavanje istorije. Što se brže pomaknemo iz tog brisanog prostora to bolje. Naravno ovaj proces će radije biti evolutivne prirode nego li odluka donesena u konačnosti oblika i značenja. Sasvim je sigurno i to da će ovaj proces biti praćen pojavom nekih novih fenomena. Jedan od njih je i digitalni roman.

u Virtualnoj Realnosti sve je relativno. Ne postoje priznate ravni i definicije po kojima bi se bilo kakvim teorijskim spekulacijama ili matematičkim formulama nijedna pojava u Virtualnoj Realnosti podvela pod apsolutno. Apsolutna je jedino relativnost i u toj apsolutnosti leži osnova digitalnog romana. Dela koje svojom interaktivnošću otvara nove mogućnosti organizacije teksta, jezika i realnosti same.

Pitanje koje se nameće je u kom pravcu krenuti sa brisanog prostora a odgovor je sasvim logičan i sažima se u tome da je brisani prostor osnova za građenje virtuelne realnosti digitalnih naseobina.

Dakle početak izgrađivanja naseobina u informacionom haosu kroz transformaciju literature u digitalni roman. Naravno, vredi napomenuti i to da će u najboljem slučaju kaos virtualne realnosti biti određen brzinom protoka informacija dok će u najgorem slučaju završiti urušavajući se u samog sebe u efektu "digitalne crne rupe". Dakle u osnovi osmišljavanja, naseljavanja, virtualnog brisanog prostora jeste ideja literature, humanističkog promišljanja informacija, dok će, budemo li se prepustili digitalnom podsvesnom, rezultat biti sistematska obrada teksta lišena promišljanja a u supersonično brzom digitalnoj mreži komunikacija.

Kako mi je kao Srbinu u dijaspori od životne važnosti da virtualna realnost, digitalne komunikacijske mreže, Internet zadrže ulogu alatki ja u temelje prvih digitalnih naseobina želim da ugradim pobunu protiv mašine, pobunu protiv hladnokrvnog binarnog sistema digitalizacije stvarnog i moguće. Temelji digitalnih gradova moraju biti zasnovani na literaturi, na razlici u brzini između jezika i misli.

Poetika izumljenih gradova

Tako je i nekoliko desetina hiljada drugih koji su napustili zemlje u poslednjem talasu emigracije komuniciramo sa otadžbinom kroz digitalnu stvarnost koja nas informiše i u kojoj se ostvarujemo kao jezička bića kroz maternji jezik. Srpska dijaspora bila ona u Kanadi, Americi, Italiji, Nemačkoj, Australiji ili Novom Zelandu, sve se više, iz dana u dan, useljava u prostor virtualne domovine, Srbije na Internetu. Na pragu smo virtualnih seoba koje će po intenzitetu i broju sigurno zanemariti one pod Arsenijem Čarnojevićem.

Izumljeni virtualni gradovi koji egzistiraju na relaciji Srbi u dijaspori - Srbija kao virtualna stvarnost puni su aktivnosti koja svoju suštinu pronalazi u ideji iskustvene ispunjenosti dok se život provodi negde drugde, negde izvan Domovine. Najneposrednije iskustvo u digitalnom kontaktu dva dela jednog naroda je zasigurno jezik. Kroz maternji jezik dijaspora se odnosi prema svetu "u sebi" kao i prema svetu "izvan sebe"; kroz maternji jezik objašnjava se svet u koji se utrčalo kroz sveopštu zbunjenost i neizbežnost. Na kraju kroz maternji jezik doživljavaju se obe stvarnosti, ona ostavljena (Srbija za sebe) i ona naseljavajuća (Virtualna Srbija).

Srpska dijaspora u većitoj želji da jednim svojim delom obitava u domovini a, opet, kroz iskustveno moguće sve će više u budućnosti posezati za tehnološkim premošćivanjem geografske distance. Taj proces će naravno, u svojoj stalnosti, rezultirati virtualnim naseobinama koje će biti refleksija unutrašnje stvarnosti srpske dijaspore. Sve njene želje, zahtevi, ideje, mitovi i laži biće pristupačni domovini Srbiji i neminovno će, bar jednim malim delom, uticati na srpsku stvarnost dvadeset i prvog veka. Kako se, bar za sada, najsnažniji impulsi u virtualnoj realnosti, stimulirajući ono iskustveno u čoveku, sadržavaju u jeziku tako će i iskustvo literature, misli uopšte, biti primarni doživljaj (osim pukog vizuelnog) Srpske dijaspore budućnosti. Zahvaljujući stalnosti, pristupačnosti, virtualne Srbije dijaspora će biti u stanju da svakodnevno doživljava domovinu prebivajući, bar kratko vreme, u virtualnim naseobinama, izumljenim gradovima.

Ostaje otvoreno pitanje do koje mere će digitalne naseobine biti prostori literature a do koje mere tek industrijska obrada teksta svodeći literarno, iskustvo jezika, na puko prebrojavanje kvantiteta. Pojava digitalno podsvesnog i sa njom dolazeće komunikacijske nadgradnje otvaraju nova polja borbe protiv virusa mekdonaldizacije srpskog jezika. Parola "Brže je bolje" i "Više je bolje" trebalo bi biti zamenjene oblicima otpora koji će u suštini biti dekonstrukcija zaglušujuće buke informativnog zasipanja gde se drvo ne vidi od šume.

Teorija informacije kao obrađene ideje bi trebalo da bude zamenjena teorijom usporavajućeg promišljanja koje će, za uzvrat, postaviti granice smisla i odgovornosti u virtualnom svetu. U ovom trenutku odgovornost u digitalnoj mreži forsirana je samo raznim institucionalnim oblicima regulisanja koji u osnovi imaju tendenciju da postanu zakoni. Naravno postavljanje granica u virtualnom prostoru, svesnom ili podsvesnom, biće u potpunosti u rukama kreatora, čoveka. Do koje mere će se represivnost "sveta izvan" odraziti na "svet unutar" biće osnova kojom će se

definisati ljudsko prebivalište u dolazećem milenijumu. Dolaskom novih tehnoloških sistema koji će omogućiti jedno veoma neposredno iskustvo virtualne realnosti dopuštajući čoveku da se upusti u avanturu svim čulima izdižu problem odgovornosti i slobode na jedan viši nivo važnosti. U nepostojanju apsolutnog sloboda u virtualnom svetu biće definisana ponajviše odgovornošću koja će, opet, biti definisana u međuodnosu ljudske misli i digitalnog podsvesnog.

Poetika izumljenih gradova biće, uvek negde izvan virtualne realnosti, u refleksiji u odnosu na primljeno iskustveno. Kako će dvadeset prvi vek zasigurno biti vek nastanjivanja virtualnog kontinenta tako se i mi, kao jezik i literatura, moramo pripremiti za sva iskušenja koja nas očekuju u tom poduhvatu.

Srpska dijaspora, iz razumljivih razloga, a zahvaljujući tehničkim mogućnostima digitalne komunikacije, moći će da saučestvuje na svim nivoima kreiranja, doživljavanja, Srbije dvadeset i prvog veka. Kakvoća virtualne Srbije na beskonačnoj digitalnoj komunikacijskoj mreži u mnogome će zavisiti od kakvoće stvarne Srbije. Kako se obe pomenute datosti prepliću i, sve više, međusobno uslovljavaju tako je i imperativ srpskog društva kao visoko organizovane pluralne demokratije sveprožimajući.

Od vitalne je važnosti i to da naše uključivanje u evropske, svetske, prostore ne bude obeleženo latentnim kompleksom inferiornog provincijalizma jer će novi, virtualni, poredak morati da nas primi, hteo on to ili ne, kao deo Evrope, kao Evropu samu. Jedino na taj način Evropa će moći da ostvari svoje prirodne istorijsko i geografsko stanje koje će joj, za uzvrat, omogućiti da konačno reši "Balkansko pitanje".

Predčulna & čulna virtualna odiseja

Predčulna virtualna realnost se lagano bliži kraju odlazeći korak napred, u čulnu virtualnu realnost. Za sada, u najvećem delu u domenu naučne fantastike, potpuno telesno iskustvo u svetu izumljenih, digitalnih, gradova biće sasvim moguće u, ne tako dalekoj, budućnosti. Čulni interfejs, kao vrata prema virtualnom svetu, biće jednoga dana sasvim uobičajen deo staništa budućnosti, deo bele tehnike čak.

Problem koji će u mnogome obeležiti telesno doživljavanje Virtualne Realnosti biće kako razlikovati dve stvarnosti. Uzmemo li u obzir prirodu beskonačnih mogućnosti Virtualne realnosti kao i šopenhauerovsku ideju o čoveku kao metafizičkoj životinji dolazimo do ideje o konstrukciji metafizike Virtualne realnosti. Naravno, ta ideja pronalazi svoje težište u ideji sistema i to ne linearnog već sistema hiperteksta u kojem se vreme iskustvenog ne događa u linearnoj ravni.

U poređenju sa imaginacijom čulna Virtualna Realnost imaće jedan kvalitet više. Taj kvalitet odražavaće se u tome što će u iskustveni proces biti uključen čovek kao celina, čulno i promišljajuće biće. Veoma važna komponenta u preplitanju dve realnosti je i aktivan odnos prema doživljavanju Virtualne Realnosti. Puka pasivnost biće okov koji će na kraju rezultovati tiranijom ponavljanja, u ekstremnom slučaju tiranijom istorijskog ponavljanja.

Velika je verovatnoća da će srpska dijaspora u budućnosti koristiti nove tehničke mogućnosti digitalne tehnologije da ostvari svoju želju o paralelnom obitavanju na dva mesta u isto vreme. Problem sa kojim će se, najverovatnije, susreti biće kako raspoznati stvarnu Srbiju od one Virtualne te izbeći zbunjenost u tumačenju i doživljavanju. Ono što će verovatno biti esencijalna odlika stvarne Srbije biće naš jezik, literatura, kroz koju će dijaspora nadograđivati sebe samu u isto vreme menjajući Srbiju budućnosti.

Uticaj srpske dijaspore, iako ne veliki, zasigurno nije zanemarljiv i za očekivanje je da će nove naseobine na Virtualnom Kontinentu, izumljeni gradovi, biti pune zanimljivih ideja i čulnih stimulansa koji će, za uzvrat, u apsolutizmu relativnog nadograditi ljudske slobode i prava. Kako će čitav sistem Virtualnog poretka biti organizovan zavisi od našeg aktivnog učešća u procesu naseljavanja digitalnog sveta koji iziskuje nove pristupe osnovama metafizičke životinje, čoveka.

Za sada, iz predčulne Virtualne Realnosti, srpska dijaspora ima mogućnost da bude aktivno uključena u život Domovine kao i da iskušava svet kroz maternji jezik što je za početak sasvim dovoljno.

Do početka čulne Virtualne Realnosti treba se pozabaviti obuzdavanjem Infomanijaka kao i dekonstrukcijom teorije o smrti biblioteke.

http://www.rastko.org.yu/antropologija/bpetrovic_poetika.html